

אלול

כוונה לשעת הבדלה / מיוחס לא"ד גורדון

לשם מה נבראה השבת?
לשם ההבדלה.
שכל הברואים - תנועתם מושלת בהם.
שמש קובע בוקר ולילה ואינו עוצר,
אדמה אינה נחה,
צומח אינו פוסק גידולו וחי אינו שובת.
עולם בתנועה ואין עצירה
אלא לצורכי מיתה וחידלון.
וכבר ראינו כי מים, שאין בהם תנועה,
אינם מים חיים עוד.
רק אדם מושל בתנועה,
ובהתקדש שבת הוא בורא לו הבדלה.
המאבק אינו קל, לתנועה כוחות הרבה,
אולם בגופו וברוחו האדם עוצר, אוצר
ויוצר לו שליטה בעולמו.
אותו אדם סופו שהוא בן חורין,
נבדל מהבריאה, ועודנו חי.

ב' ראש חודש אלול, יום ראשון, א' אלול 1.9

- א. בתפילות העמידה במהלך היום ובברכת המזון מוסיפים את ברכת "יעלה ויבוא" לציון ראש החודש. בברכת המזון מוסיפים אף את הבקשה "הרחמן הוא יחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה". בקשה זו מצורפת גם לפני חתימת ברכת המזון בקצרה.
- ב. יש הנוהגים לשלב בתפילה את מזמור תהילים ק"ד: "ברכי נפשי", הנחשב כשיר של יום של ראשי חודשים. ניתן לשלב את פרק התהילים בסדר פסוקי דזמרה, לאחר אמירת ההלל או בסיום קריאת התורה.
- ג. לאחר תפילת העמידה בשחרית (תפילת חול שמוסיפים בה את ברכת "יעלה ויבוא") אומרים את ההלל בדילוג, עם ברכותיו.
- ד. קריאת התורה: מעלים ארבעה עולים לתורה וקוראים בעניין ראש החודש. מנהג קהילות התנועה לקרוא בפרשת "בהעלותך" את פסוקי התרועה בראשי החודשים (עליה ראשונה: במדבר י, 1-3; עליה שנייה: י, 4-7; עליה שלישית: י, 8-10; עליה רביעית: י, 10-8 (חזרה על עליה שלישית)).
- ה. הקריאה המסורתית היא בעניין קורבנות ראש החודש, מתוך פרשת "פנחס" (עליה ראשונה: במדבר כח, 1-3; עליה שנייה: פס' 3-5; עליה שלישית: פס' 6-10; עליה רביעית: 11-15).
- ו. אין מפטירים בראש חודש.
- ז. לאחר החזרת ספר התורה ולפני סיום התפילה ניתן להוסיף זכר למוסף לפי הנוסח המופיע בתפילת השבת בסידור "העבודה שבלב", או בנוסח המיוחד לראשי חודשים המופיע במוסף התפילה בסוף האוגדן.
- ח. המניחים תפילין יחלצו אותם לפני אמירת זכר למוסף.
- ט. בחלק מקהילות ישראל התפתחו בראשי חודשים מנהגי תפילה והתכנסות מיוחדים של הנשים. בחלק מקהילות התנועה נוהגים לקיים אירועי לימוד מיוחדים ברוח זו. נשות הכותל מקיימות ביום זה תפילת ראש חודש חגיגית בכותל המערבי.
- י. על פי מנהג ספרדים ועדות המזרח מתחילים מימום השני של חודש אלול באמירת הסליחות (כלומר ממוצאי ראש חודש, ליל ב' אלול). בזמן אמירת שלוש עשרה המידות בתוך סדר הסליחות תוקעים תשר"ת.
- יא. עדות אשכנז נוהגות לתקוע תקיעה או תקיעות תשר"ת בסיומה של תפילת השחרית מ-א' אלול ועד לערב יום הכיפורים.

יב. נוהגים להוסיף את מזמור תהילים כ"ז: "לדוד ה' אורי וישעי" בסיומן של תפילת ערבית ותפילת שחרית (מנהג אשכנז) או בסיומן של תפילת שחרית ותפילת מנחה (מנהג ספרד) מיום א' אלול ועד ליום הושענא רבא. פסוקים מתוך המזמור מופיעים בסידור "העבודה שבלב" בעמ' 84 ובעמ' 256.

מקצת מנהגי אמירת הסליחות

- ז. סדר הסליחות מבוסס על סדרת פיוטים ובינם חזרה על י"ג מידות הרחמים. במרוצת הדורות צורפו לסדר הסליחות תפילות ומקראות פתיחה כדוגמת פסוקי "אשרי יושבי ביתך" וסדרת בקשות ותחינות. בנוסף כולל סדר הסליחות המסורתי את הוודיו ואת פסוקי "נפילת האפיים". מלבד ימי אלול ועשרת ימי תשובה נוהגים באמירת סליחות בימי התענית, למעט תשעה באב.
- ח. קהילות ספרד נוהגות לומר את הסליחות ממוצאי ב' ראש חודש אלול (ערב ב' אלול) ועד לערב יום הכיפורים. קהילות אשכנז, וכך גם מרבית קהילות התנועה, נוהגות להתחיל באמירת התפילות במוצאי שבת שלפני ראש השנה ובלבד שניתן להקדים לחג שלושה ימי אמירת סליחות. במידה וראש השנה חל בשבת, ביום שני או ביום שלישי נוהגים להקדים את אמירת הסליחות למוצאי השבת שבוע קודם לכן, וכך נוהגים בשנת תשע"ט.
- ט. קהילות ספרד נוהגות לומר מדי לילה סדר סליחות קבוע. קהילות אשכנז נוהגות לשלב בסדר הסליחות פיוטים שונים מדי לילה.
- י. קהילות ספרד נוהגות לתקוע בשופר בשעה ששליח הציבור והקהל אומרים את י"ג המידות. קהילות אשכנז אינן תוקעות בשופר בזמן אמירת הסליחות ובמקום זאת משמיעות תקיעות שופר בתום תפילת השחרית בימות אלול.
- יא. המנהג המסורתי לומר את סדר הסליחות לפני עלות השחר, באשמורת האחרונה של הלילה. קהילות מסורתיות רבות מקלות באמירת סליחות החל מחצות הלילה (עפ"י שעות זמניות, סביבות 10:30-11:00 בלילה בישראל). מעיקר הדין ניתן גם לומר סליחות בשעות תפילת המנחה. קהילות התנועה נוהגות להקל בזמן אמירת הסליחות ולאומרן לרבות בשעות הערב והלילה המוקדמות.
- יב. נוהגים לומר את סדר הסליחות בציבור ובמניין, אם כי ניתן לומר את פיוטי הסליחות גם ביחידות. המנהג המסורתי הוא להימנע מאמירת י"ג מידות בהעדר מנין. בעת אמירת י"ג מידות נוהגים לעמוד. שליח/ת הציבור מתעטף/ת בטלית בעת אמירת הסליחות.

שבת פרשת שופטים, ז' אלול 7.9 - שבת רביעית משבע שבתות הנחמה

- א. בתום תפילת הערבית ובתום תפילת השחרית נוהגים לומר את פסוקי מזמור תהילים כז.
- ב. בשחרית קוראים לשבעה ולמפטיר בפרשת "שופטים". מפטירים בנבואת הנחמה בישעיהו נא, 12 - נב, 12.
- ג. במנחה קוראים לשלושה בפרשת "כי תצא". לומדים פרק ו' במסכת אבות.

שבת פרשת כי תצא, י"ד אלול 14.9 - שבת חמישית משבע שבתות הנחמה

- א. בתום תפילת הערבית ובתום תפילת השחרית נוהגים לומר את פסוקי מזמור תהילים כז.
- ב. בשחרית קוראים לשבעה ולמפטיר בפרשת "כי תצא". מפטירים בנבואת הנחמה בישעיהו נד, 1-10.
- ג. במנחה קוראים לשלושה בפרשת "כי תבוא". לומדים פרקים א-ב במסכת אבות.

שבת פרשת כי תבוא, כ"א אלול 21.9 - שבת ששית משבע שבתות הנחמה

- א. בתום תפילת הערבית ובתום תפילת השחרית נוהגים לומר את פסוקי מזמור תהילים כז.
- ב. בשחרית קוראים לשבעה ולמפטיר בפרשת "כי תבוא". את פסוקי התוכחה שבפרשה קוראים בקול נמוך ונוהגים שלא לחלקם בין מספר עליות. מפטירים בהפטרת הנחמה בישעיהו ס, 1-22.
- ג. במנחה קוראים לשלושה מתוך פרשת "נצבים". לומדים פרקים ג-ד במסכת אבות.
- ד. במוצאי שבת מתחילים באמירת הסליחות כמנהג עדות אשכנז וכמנהג רבות מקהילות התנועה. אמירת הסליחות מתחילה בשבת זו ולא בשבת האחרונה לפני ראש השנה מכיוון שראש השנה חל ביום ב', ונוהגים להקדים לחג שלושה ימי אמירת סליחות לכל הפחות (ראו לעיל מקצת מנהגי הסליחות).

שבת פרשת נצבים, כ"ח אלול 28.9 - שבת שביעית משבע שבתות הנחמה

- א. בתום תפילת הערבית ובתום תפילת השחרית נוהגים לומר את פסוקי מזמור תהילים כז.
- ב. בשחרית קוראים לשבעה ולמפטיר בפרשת "נצבים" מפטירים את הפטרת הנחמה השביעית והאחרונה בישעיהו סא, 10 - סג, 9. מנהג נוסף: סא, 10 - סב, 12
- ג. חודש תשרי הוא היחיד בחודשי השנה שאין מקדימים לו את ברכת החודש. לפיכך אין מברכים את החודש לאחר קריאת התורה ואין מכריזים על מועד ראש החודש.
- ד. במנחה קוראים לשלושה מתוך פרשת "וילך". לומדים פרקים ה-ו במסכת אבות וחותרים בכך את הלימוד השנתי במסכת אבות.
- ה. בצאת השבת נוהגים לומר סדר סליחות מיוחד ומורחב המכונה במסורת אשכנז סליחות "זכור הברית", על שם אחד מפיוטי הסליחות המרכזיים בסדר הסליחות ללילה זה של ערב ראש השנה.

יום א', כ"ט אלול, 29.9, ערב ראש השנה תש"פ

- א. נוהגים להשכים לאמירת סליחות של ערב ראש השנה הנקראות סליחות "זכור ברית", על שם אחד מפיוטי הסליחות החותרים את סדר הסליחות המקדים את ראש השנה.
- ב. אין תוקעים ביום זה בשופר על מנת להבדיל בין תקיעות המנהג לתקיעות החובה של החג.
- ג. המנהג המסורתי הוא לקיים ביום זה את מנהג התרת נדרים. מרבים ביום זה במתן צדקה.
- ד. המקפידים בידיני בישול והבערת אש בחג ובשבת משאירים נר הדולק לאורך כל החג כדי להעביר אש לצרכי בישול ולהדלקת הנרות בערב החג השני.
- ה. מדליקים את נרות החג טרם שקיעת החמה ומברכים טרם ההדלקה: "להדליק נר של יום טוב".

תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה